

Luku 11: Näkökulmia tehtäviin ja kuviin

1. Vastaa kysymyksiin velvollisuuksista työelämässä.

a) Mitkä ovat työntekijän tärkeimmät velvollisuudet?

- Työntekijän tärkein velvollisuus on tehdä sovitut työt. Ne pitää tehdä huolellisesti ja työnantajan ohjeita noudattaen.
- Työntekijän pitää myös käyttäytyä asiallisesti ja olla lojaali eli hän ei saa tehdä haittaa tai vahinkoa työnantajalleen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi liikesalaisuuksien kertomista tai työnantajaa koskevan epäasiallisen tiedon, esimerkiksi arvostelun, levittämistä sosiaalisessa mediassa.
- Työntekijä ei saa myöskään harjoittaa kilpailevaa toimintaa, joka haittaisi työnantajan etuja.

b) Mitkä ovat työnantajan tärkeimmät velvollisuudet?

- Työnantajan tärkein velvollisuus on maksaa palkka sovittuna aikana – vähintään kerran kuukaudessa.
- Työnantajan on annettava tarpeellinen perehdytys työtehtäviin ja riittävät työvälineet työn tekemiseen.
- Työnantajan on myös huolehdittava turvallisesta työympäristöstä. Tämä kattaa sekä fyysisen että henkisen työturvallisuuden.
- Työnantajan on puututtava tarvittaessa työpaikkakiusaamiseen ja seksuaaliseen häirintään sekä järjestettävä työterveyshuolto työntekijöilleen.
- Työnantajan on kohdeltava työntekijöitään tasapuolisesti yhdenvertaisuuslain mukaisesti.

2. Ota kantaa seuraaviin tilanteisiin oikeudellisesta näkökulmasta.

a) Työntekijä oli ollut sairauslomalla kaksi päivää. Seuraavassa palkanmaksussa häneltä oli vähennetty palkka kahdelta päivältä.

- Työpaikoilla on sovittu sairauspoissaolojen käytänteet. Yleensä työntekijän pitää ilmoittaa poissaolonsa työnantajalle.
- Mikäli ilmoitusta ei tehdä, kyseessä on luvaton poissaolo ja työnantajalla on oikeus palkan pidättämiseen.
- Jos poissaolo on ilmoitettu, työntekijällä on oikeus saada palkkaa sairausajaltaan, kun työsuhde on kestänyt vähintään kuukauden. Tällöin palkkaa ei pidä vähentää.
- Toisaalta tilanne riippuu myös siitä, millä alalla työntekijä työskentelee.

b) Työntekijä julkaisi somessa postauksia, joissa hän arvosteli työnantajaansa ja syytti tätä orjuuttamisesta.

- Työntekijän pitää olla lojaali työnantajalle, ja esimerkiksi epäasiallista tietoa työnantajasta ei saa levittää.
- Työnantaja voi antaa työntekijälle varoituksen tai purkaa työsuhteen, jos tapaus on niin törkeä, että arvostelusta on vakavaa haittaa työnantajan toiminnalle.

c) Henkilö oli matkalla kampaamoon, jossa hänen hiuksensa piti värjätä. Kampaamon työntekijä soitti ja ehdotti, että hän voisi värjätä hiukset halvemmalla illalla kotonaan.

- Työntekijä ei saa harjoittaa kilpailevaa toimintaa, joka haittaa työnantajaa.

- Mikäli toiminta on esimerkiksi jatkuvaa ja haittaa olennaisesti työnantajan toimintaa työsuhde voidaan irtisanoa tai purkaa.

3. Miten laki suojelee nuorta työntekijää?

- Laissa nuorista työntekijöistä säädellään alle 18-vuotiaiden työntekoa ja asetetaan velvoitteita työnantajalle.
- Laissa on säädetty alaikäraja, jonka mukaan 15 vuotta täyttänyt henkilö ja perusopetuksen oppivelvollisuuden suorittanut henkilö saa itsenäisesti solmia tai purkaa työsopimuksensa.
- Huoltaja voi purkaa alle 18-vuotiaan työsopimuksen, jos hän katsoo, että se on tarpeellista nuoren kasvatuksen, kehityksen tai terveyden kannalta.
- Työnantajan on huomioitava alle 18-vuotiaan nuoren oppivelvollisuus.
 - Nuorella on oikeus kieltäytyä työtunneista, jos ne menevät koulutuntien päälle.
- 14 vuotta täyttänyt voidaan ottaa työhön enintään puoleksi hänen loma-ajastaan tai tilapäiseen lyhytaikaiseen työhön koulutyön aikana.
- Alle 15-vuotiaan puolesta työsopimuksen hyväksyy ja purkaa yleensä huoltaja, mutta huoltajan luvalla nuori voi itsekin allekirjoittaa sopimuksen.
- Nuoren työntekijän viikoittainen työaika on rajattu iän mukaan.
 - Yötyö on kokonaan kielletty.
- Nuoren työ ei saa myöskään olla liian raskasta fyysisesti tai henkisesti.
 - Ei saa vaatia suurempaa vastuuta kuin on kohtuullista edellyttää.
- Tietetyt työtehtävät on kokonaan kielletty, esimerkiksi rakennusten purkutyöt.

4. Lue teksti ja tarkastele poikien aikomuksia oikeudelliselta kannalta. (yo-tehtävä K2011)

15-vuotias Sami ja hänen 14-vuotias ystävänsä Jussi halusivat päästä kesäksi töihin. Sami on päättänyt hakea töitä hampurilaisketjulta, joka etsii internetissä nuoria vuorotyöhön päivä- ja iltavuoroihin.

Samin vanhemmat epäilevät, onko työ hänelle sopivaa, mutta Sami itse katsoo voivansa päättää asiasta. Jussi puolestaan harrastaa karting-ajoa, ja hänen setänsä on tarjonnut Jussille töitä autokorjaamosta. Jussin yksinhuoltajaäidin mielestä Jussi kyllä tuntee autot, eikä hän näe tämän työhön menolle mitään estettä.

- Sami saa 15-vuotiaana solmia itse oman työsopimuksensa.
- Jussi ei 14-vuotiaana saa tehdä itse työsopimusta, hän tarvitsee huoltajan suostumuksen.
- Sami saa tehdä vuorotyötä, mutta työajan pitää olla klo 6–22 välillä eli hän ei saa tehdä yötyötä.
- Huoltajalla on oikeus purkaa työsopimus perustellusta syystä. Huoltajat voivat purkaa työsopimuksen esimerkiksi kasvatuksellisista syistä.
- Molempien työsopimuksissa pitää huomioida muutkin työaika-rajaukset:
 - Sami saa olla töissä 8 t/vrk ja 40 t/vko.
 - Jussin työaika on 7 t/vrk ja 35 t/vko.
- Sami saa tehdä ylitöitä, mutta Jussilta se on kiellettyä.
- Jussi ei saa olla koko kesää töissä. 14-vuotias saa tehdä töitä vain puolet loma-ajasta.

- Molempien työpaikat ovat soveliaita nuorelle työntekijälle. Autokorjaamo voi olla raskas tai vaarallinen paikka, mutta Jussilla on ilmeisesti harrastuksen kautta kokemusta autoista.

5. Lue teksti ja vastaa kysymyksiin sen perusteella. (yo-tehtävä K2014)

Kotona asuva 17-vuotias lukiolainen Essi alkoi työskennellä iltaisin puoleenyöhön asti koko vuorokauden auki olevassa drive-in-hampurilaisravintolassa. Jatkuvasta valvomisesta väsynyt Essi ei jaksanut keskittyä opintoihin ja hän sai yhä huonompia arvosanoja. Silti hän halusi jatkaa työntekoa eikä ottanut vanhempiensa vaatimuksia työntöön lopettamisesta huomioon vaan vetosi esimiehensä näkemykseen, ettei hänen vanhemmillaan ole mitään oikeutta puuttua asiaan.

a) Onko Essin vanhemmilla oikeudellisia perusteita vaatimuksilleen?

- Essin huoltajilla on oikeus purkaa Essin työsopimus, koska Essi on alle 18-vuotias ja hänen vanhempansa ovat hänen huoltajiaan.
- Huoltajat voivat purkaa työsopimuksen esimerkiksi kasvatuksellisista syistä. Perusteluna voi olla koulumenestyksen heikentyminen.
- Purkusyynä voi olla myös työn luonne. Työajan pitäisi sijoittua kello 6–22 välille, mikä ei tapauksessa toteudu.
- Lisäksi töitä saa olla vain kaksi tuntia koulupäivien aikana.

b) Millaisia perusteita työntekijällä ja työnantajalla on työsopimuksen purkamiseen?

- Työsuhteen purkaminen tarkoittaa tilannetta, jossa työsopimus päättyy ilman irtisanomisaikaa eli heti.
- Työntekijä voi purkaa työsuhteen, jos työnantaja rikkoo vakavasti työsuhteen ehtoja, esimerkiksi:
 - ei maksa palkkaa ajallaan
 - työolot ovat vaaralliset.
- Työnantaja voi purkaa työsuhteen, jos työntekijä laiminlyö vakavasti tehtäviään, esimerkiksi:
 - ei piittaa työturvallisuusohjeista
 - on toistuvasti alkoholin vaikutuksen alaisena töissä
 - käyttäytyy väkivaltaisesti
 - on ilmoittamatta poissa töistä vähintään seitsemän peräkkäistä päivää.